ARBORE COTIT

DĂNUŢ UNGUREANU

Tatăl său l-a adus de mînă într-o dimineaţă răcoroasă de primăvară scăldată de o lumină viorie ca un plînset de nori îndepărtaţi. Pe poarta uzinei oamenii intrau grăbiţi, purtînd încă în ei căldura aşternutului părăsit. Aruncau o privire celor doi şi moţăiau un salut de mîntuială tîmplelor cărunte ale bărbatului. Chiar şi maşina patronului, neagră, lungă şi strălucitoare, a încetinit parcă trecînd pe lîngă ei şi băieţelul a apucat să zărească un profil sever ţintind ceafa roşie şi ţeapănă a şoferului.

— Uite, fiule, vezi, i-a spus tatăl atunci cînd s-au aflat în sfîrşit în tihna călduţă a halei care încă nu se deşteptase la viaţa asurzitoare de fiecare zi, asta e maşina la care lucrez eu.

Omul devenise dintr-o dată parcă mai mîndru, mai drept, chipul i se înseninase subit, iar ochii, ochii îi ardeau acum în lumina unui pîrjol interior căruia băieţelul, prea mic fiind, nu putea să-i simtă dogoarea, necum să-i simtă şi să-i priceapă sensurile. Dar mîna agăţată de braţul puternic, musculos, al bărbatului, îi înregistra pe dată tremurul extatic.

— Aceasta este MAŞINA, zise încă o dată tatăl, mai mult pentru sine şi fiul văzu aievea majusculele acelea miraculoase. Abia apoi ridică ochii mari pentru a privi ceea ce i se arăta.

Acolo, în faţa lor, imensă, tăcută, se înălţa maşina.

Părea un munte sălbatic, necălcat de picior omenesc, cu piscurile învăluite în ceţurile smogului care se învîrteja sub scheletul metalic al acoperişului. Pe crestele tăioase, alcătuind ciudate şi înfricoşătoare labirinturi, păduri strălucitoare de tije, biele, cabluri flexibile, tacheţi şi pistoane fremătau încetişor ca şi cum boarea dimineţii ar fi urnit încolo şi-ncoace trunchiurile dure, lustruite oglindă, făcîndu-le să scîrţîie şi să foşnească un cîntec doar de ele ştiut.

Chiar în faţa lui, băieţelul întrezări, printre pleoapele mijite de teamă şi respect, dinţii masivi, ca nişte măsele uriaşe, ai unei roţi de zece ori mai înaltă decît tatăl său. Şi în spatele ei alta, şi alta şi încă una în stînga şi alta deasupra ei, împreunate în păienjenişul întunecat al măruntaielor de oţel şi cauciuc. Sute de curele de transmisie, alcătuind kilometri întregi ai unor drumuri niciodată umblate, se pierdeau privirii în pîntecul deschis ca de o rană, al monstrului. Mii şi milioane şi miliarde de şuruburi ori nituri

strălucitoare împănau trupul adormit al colosului în aşteptarea clipei unice cînd o mînă omenească avea să-l trezească din amorţeală.

Şi închizînd din nou ochii, băieţelul şi-a închipuit dihania stîrnită, păşind greoi prin hala imensă, colbuind la fiecare pas trombe de praf şi fum şi un zgomot îngrozitor de fier şi fier, mai întîi încet, ca ameţită, apoi din ce în ce mai repede, mai agresivă, urmărind înfometată gîngăniile omeneşti ce se zvîrcoleau înspăimîntate înainte-i.

Apoi a clipit des înainte de a zări la zeci, poate sute de metri înălţime, în apropierea piscului înnegrit de metal, printre zăbrelele scărilor de intervenţie, curele, arcuri, conducte şi sîrme, printre volanţi, lagăre, rulmenţi şi nişe, acolo sus, foarte sus, strălucirea stranie, ireală, a unei lumini roşi, un bec probabil, un ochi rece, distant, prea sus pentru a-l putea zări şi pe el, cel atît de neînsemnat.

*

Şi totuşi îl zărise.

Anii au trecut repede, poate mai repede ca de obicei şi băieţelul s-a sculat într-o altă dimineaţă de primăvară, bărbat, un om puternic, sănătos, respirînd energie descătuşată. A sărit sprinten din pat şi podeaua a gemut strident sub greutatea lui. A deschis fereastra larg şi norii de pe cer au fugit înspăimîntaţi care încotro. Apoi a pornit spre uzină o dată cu ceilalţi, urmărit de privirile obosite ale maică-si, o bătrînă neputincioasă, atîta tot. Bătrînul se prăpădise de mult cine ştie pe unde, nimeni nu ştia nimic despre el. Într-o zi nu se mai întorsese de la lucru.

Cînd a ajuns la uzină, îl aşteptau, veniseră mai devreme decît el şi îl aşteptau. Se sfătuiau pe şoptite, privind din cînd în cînd în direcţia lui.

— Băiete, de azi înainte ai să lucrezi la maşina cea veche, zise parcă vesel şeful secţiei.

— E o mare cinste pentru tine, adăugă solemn inginerul.

— Îţi voi mări salariul, de azi eşti un om important, conchise patronul, întorcîndu-i spatele.

S-au risipit care încotro şi el a rămas derutat în mijlocul halei imense neînţelegînd prea bine ce voiau de la el, el căruia pînă în ziua aceea nu-i acordaseră nici cea mai mică fărîmă de atenţie, nimeni nu-l băgase în seamă şi uite, crescuse sub ochii lor orbi, un uriaş împlinit printre mormanele de şpan şi pilitură, acum începea să înţeleagă, să simtă, mai bine-zis, că de înţeles probabil înţelesese taică-său şi pentru el, că muntele inform care îl aştepte amorţit în colţul celălalt al clădirii îi aparţinea pe

de-a-ntregul. Sau poate că totul era exact pe dos.

Şi totuşi îl zărise.

De acolo, de sus, de la zeci, poate sute de metri înălţime, ochiul roşiatic, rece şi distant înregistra totul, absolut totul, cu precizia enervantă de care doar maşinile sînt în stare. Şi-l amintea păşind mărunt alături de tatăl său, încercînd să cuprindă cu o singură privire organismul său monstruos, crescut ca un cancer în carnea uzinei, ca o junglă, ca un mucegai verde albăstrui întinzîndu-se tăcut, răbdător.

Se obişnuiseră toţi cu el, că nici nu-l mai vedeau în drumurile lor prin hală, iar dacă vreunul mai răsărit se întreba uneori „ce-o fi cu minunăţia asta, aici, ocupă locul de pomană, de ce nu i-or face vînt?", aproape întotdeauna un altul, ceva mai în vîrstă, îl lua de mînă şi îi explica: „uite, pe vremuri, cînd funcţiona toată drăcia, eu unul nu ştiu cînd a fost montată, materialul intra pe aici şi pe partea cealaltă, partea cealaltă însemnînd un ungher la vreo cinci sute de metri depărtare, ieşea un produs finit."

Şi atunci acela mai răsărit tăcea, amuţea cuprins de respect, ori admiraţie, ori neîncredere, cert este că nu mai aducea vorba despre maşină prea curînd. Iar ea înregistra totul, absolut totul, cu precizia enervantă de care doar maşinile sînt în stare, între milioanele şi miliardele de piese ce o alcătuiau şi pe care de la o vreme le puteai numi, fără să greşeşti, muşchi, oase, ţesuturi, ori organe, se năşteau diferenţe de potenţial şi tensiuni, întreg trupul îi era străbătut de un curent slab, insesizabil, care în fiecare clipă se modula cu informaţie, informaţia cea mai măruntă, cea mai neînsemnată ajungînd acolo sus, foarte sus, sub ochiul roşiatic, distant, unde păienjenişul de cabluri şi bobine, relee, panouri cu circuite şi altele fără nume, începuseră să alcătuiască un rudiment de creier.

*

Veneau uneori la el indivizi pe care nu-i mai văzuse în viaţa lui, unii care trudeau probabil în celălalt capăt al halei, şi-i ziceau clipind şmechereşte din ochi: „puştiule, eşti mare, ori ai o maşină grozavă, astăzi n-a dat nici un rebut". El ridica din umeri într-un gest vag pe care cei mai mulţi îl luau drept modestie curată, dar ar fi putut însemna la fel de bine nehotărîre sau echivalentul lui „ce tot vreţi de la mine?". Habar n-avea ce piese meşterește pîntecele colosal în faţa căruia trebăluia ca o gînganie sîrguincioasă, nu fusese nici măcar curios să meargă pînă în capătul celălalt, să ia în mîna una dintre ciudăţeniile scuipate de maşină, să vadă şi el ce şi cum, în ce se transformă mormanele de materie primă pe care le azvîrleau fără încetare

în gura animalului ăsta hămesit, într-un ritual care începea să aducă oarecum a jertfă, parcă se temeau cu toţii, ghiceai asta din gesturile lor febrile, că, odată oprită alimentarea, monstrul se va urni greoi şi-i va sorbi flămînd. De altfel, nici nu mai avea timp să se mişte de-acolo, de cîteva zile maşina lucra fără întrerupere, el nici pe-acasă nu mai dăduse, mînca în hală, pe apucate, ce-i aducea unul sau altul, şi acela, după ce arunca o privire fugară tărăboanţei şi lui, atît de mic în faţa ei, mergea printre ceilalţi şi confirma cu glas tare, încă o dată, că „individul ăsta e dat în mă-sa, o să ajungă departe, o să vedeţi!" Lucra mai mult după ureche, de fapt, nici nu lucra în sensul obişnuit al cuvîntului, dacă ar fi venit oarecine să-l întrebe „ce faci tu efectiv aici?", adică să-l pună să explice manevrele pe care le face, şirul de operaţii menit să ţină maşina în funcţiune, ar fi ridicat din umeri tot aşa, din modestie, ori neîncredere, ori însemnînd un „ce tot vreţi de la mine?" resemnat, fără culoare. Tot ceea ce ştia era că maşina merge. Se strecura cu agilitate printre roţile depăşind orice dimensiune închipuită ca să slăbească un şurub oarecare, înlocuia din cînd în cînd o pîrghie ori ciocănea îndîrjit într-un ax strălucitor, fără să-şi poată explica prea clar de ce face cutare sau cutare lucru, simţea numai că aşa trebuie, că aşa e bine, că animalul său de oţel îl înţelege şi îl ocroteşte totodată. Văzuse pe cînd era copil, într-o carte colorată, un stol de păsărele fragile plimbîndu-se fără teamă pe trupul masiv şi ameninţător al unui crocodil. Aşa se simţea uneori, mai ales atunci cînd cobora ca o maimuţă de la înălţimea ameţitoare a ochiului roşiatic, pe cabluri şi curele de transmisie, ca un Tarzan printre lianele sale, susţinut doar de privirile goale ale celorlalţi. Nu avea nici un prieten, nu se putea destăinui nimănui şi la urma urmelor nici nu avea ce să le destăinuiască, asta începuse să fie viaţa lui, o vedeau cu toţii, mai mult de atît nu avea ce să le spună. Mînca acolo, aşezat uneori pe o bielă uriaşă, care îl legăna încet, în ritmul unei melodii cu nuanţe grave, profunde. Dormea acolo, cu capul rezemat de o garnitură cît o pernă măricică, visînd angrenaje şi ochi roşiatici străjuind. Uneori deschidea circuitul de apă şi se spăla ori se bărbierea în faţa unui arbore lustruit ca o oglindă veneţiană. O dată pe săptămînă, magazionerul, un tip burtos şi chel, venea să-i schimbe salopeta ferfeniţită. Într-o zi a întîrziat însă, ori poate a uitat să mai vină şi el s-a avîntat gol pe benzile rulante care duceau sus, spre inima monstrului. I se păruse că acolo scîrţîie ceva.

Zilele treceau, treceau neobosite pe lîngă ei, se obişnuiseră cu toţii cu zumzetul acela neîntrerupt, monoton, pe care de la o vreme nici nu-l mai auzeau, era din ei, era al lor, percepeau numai vibraţia măruntă a solului, a pereţilor, a aerului, a propriilor lor trupuri, în care îi antrena uriaşul de oţel,

vibraţia propriilor lor gînduri poate, simţeau că dacă tremurul acesta s-ar opri într-o bună zi, nimic nu ar mai putea fi ca înainte, nimic din cele ce le cunoscuseră împreună, nimic.

Şi în vremea asta, sus, la zeci, poate sute de metri înălţime, ochiul roşiatic, rece, distant ori îngăduitor, îi privea neobosit, veghea asupra lui şi a lor cu înţelegerea pe care ţi-o poate dă numai sentimentul unei superiorităţi depline. Sentimentul.

*

Cînd a răsunat strigătul, cîţiva au lăsat din mînă sculele şi au privit nedumeriţi în jur încercînd să desluşească prin semiîntunericul ungherelor ceva sau pe cineva. Fusese un strigăt ciudat, un sunet care putea însemna uimire sau voluptate, ceva ca o mîngîiere, ca un spasm, orice altceva în afară de groază, ori durere.

Pînă să se stingă ultimele ecouri în ceţurile amorfe ale acoperişului, doi dintre ei au dat buzna în chilia şefului de secţie ca să-i raporteze speriaţi, cu glasurile întretăiate, întrerupîndu-se unul pe celălalt, că „băiatul de la maşină, ştiţi, ăla înalt, simpatic, nu, dom'le, nu X, X a plecat săptămîna trecută, băiatul ăla care e la maşină, aşa, ăla, ei bine, nu e pe nicăieri, l-am strigat dar el nu răspunde, ce-ar fi să veniţi dv. să vedeţi ce-o fi?"

Şeful de secţie i-a privit plictisit.

— Bine, o să trec mai încolo, o să vedem…

Pe urmă i-a expediat cu un gest şi într-adevăr a trecut mai încolo, mai către ora prînzului, păşea în urma patronului şi a inginerului care aruncau priviri indiferente în stînga şi în dreapta ca nişte automate umblătoare. Oamenii se adunaseră în faţa maşinii şi comentau faptul în şoaptă, ridicînd din cînd în cînd privirile către strălucirea roşie de sus fără a îndrăzni să se apropie prea mult de monstruozitatea metalică. Cînd patronul a intrat între ei, s-au risipit care încotro, speriaţi, ca să nu fie pe urmă învinovăţiţi că trag chiulul, că oameni care caută de lucru sînt cu miile, abia aşteaptă să se facă liber undeva şi dau năvală, şi ăia au familii, copii, şi ăia se pricep să mînuiască sculele astea, e de-ajuns să faci o greşeală, o singură greşeală şi ăştia te zboară afară pînă să deschizi gura ca să zici ceva.

Şi la urma urmei, ce mare lucru se întîmplase?

Cei trei s-au oprit în faţa muntelui inform de oţel şi au aşteptat un timp să vină omul, omul pe care-l ştiau, ca să le explice, cum mai merge maşina, ce-ar mai trebui să facă, în fine, chestii din astea, ca să vadă toţi că ei sînt în miezul problemei, lucrurile nu merg chiar la întîmplare, ehe! Dar, omul

n-a venit şi după o vreme, plictisiţi, au început să se foiască încolo şi-ncoace, derutaţi.

— Şi la urma urmei, ce mare lucru s-a întîmplat? a zis şeful secţiei prudent, ca pentru el, ca să nu zică cei mari că el îşi permite să aibă iniţiative în orele de servici.

— Ia, s-o fi dus şi el, ca omul, să tragă un păhărel, a zîmbit amuzat de idee inginerul.

— De beţivi n-am nevoie în uzină, mîine să-l zburaţi, a mormăit distrat patronul.

Şi au pornit mai departe prin hală, urmăriţi de privirile iscoditoare ale cîtorva ce se ştiau cu musca pe căciulă.

Era o după-amiază lîncedă de miez de vară, una dintre acele după-amiezi în care pînă şi gîndul oboseşte să mai hoinărească şi în relaxarea generală nimeni, absolut nimeni, n-a băgat de seamă dispariţia tremurului acela zumzăit care le umpluse o bună bucată de viaţă.

Abia mai apoi, unul dintre ei a privit din întîmplare creştetul mastodontului metalic la picioarele căruia se zvîrcoleau neînsemnaţi şi a văzut ochiul rece, distant, clipind încetişor, ca un semn, stingîndu-se.

Clipind încetişor, ca un semn, stingîndu-se.

Clipind încetişor, ca un semn, stingîndu-se.